

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

Анотація. Теоретично обґрунтовано економічну сутність поняття "товарно-матеріальні цінності", розглянуто основні методи визначення вартості товарно-матеріальних цінностей у міжнародній практиці та за національними стандартами, визначено та запропоновано шляхи раціональної організації обліку товарно-матеріальних цінностей.

Аннотация. Теоретически обоснована экономическая сущность понятия "товарно-материальные ценности", рассмотрены основные методы определения стоимости товарно-материальных ценностей в международной практике и по национальным стандартам, определены и предложены пути рациональной организации учета товарно-материальных ценностей.

Annotation. The economic essence of "material assets" concept is theoretically proved, the basic methods of determining the cost of material assets in international practice and according to national standards are discussed, the ways of rational organization of material assets accounting are offered.

Ключові слова: товарно-матеріальні цінності, метод списання перших надходжень, метод списання останніх надходжень, постійний облік, періодичний облік.

Важлива роль у концепції ринкових відносин в Україні належить створенню умов для забезпечення збалансованості економіки і раціонального використання та збереження виробничих ресурсів.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах ринкової економіки ефективне використання та збереження виробничих ресурсів стає однією з невід'ємних умов виживання і конкурентоспроможності підприємства, тому визначає необхідність створення механізму управління, який впливає на чинники зростання ефективності використання та збереження ресурсів і забезпечує мобілізацію всіх існуючих та потенційних резервів.

Розв'язанню проблеми ефективного використання ресурсів приділялась значна увага на всіх етапах економічного розвитку. Вагомий внесок у розробку цих питань здійснили вчені-економісти Бірюкова І. К., Абалкін Л. І., Новажилов Н. Н., Смолинюк П. С., Чумаченко Н. Г. та ін. [1; 2]. Багато авторів, зокрема Журавель Г. П., Поляк А. М., Волков М. І., Румянцев А. М., Щербина З. П., Яковенко Є. Г. [3; 4], ототожнюють матеріальні ресурси і предмети праці. Головними завданнями дослідження є: визначення економічної сутності, складу товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), порядку організації їх обліку та оцінки, систем обліку товарно-матеріальних запасів; виявлення особливостей методів вітчизняного обліку та оцінки запасів порівняно із зарубіжним досвідом, а також оцінка та відображення в обліку і фінансовій звітності товарно-матеріальних запасів.

Мета даної роботи полягає у вивченні методики бухгалтерського обліку і аудиту ТМЦ на промислових підприємствах України в сучасних умовах господарювання. Предметом дослідження є теоретичні, методологічні, методичні та практичні аспекти бухгалтерського обліку й аудиту використання та збереження товарно-матеріальних цінностей на промислових підприємствах. Об'єктом дослідження є підприємства промисловості, які для безперервної господарської діяльності повинні бути забезпечені тими або іншими матеріальними запасами й постійно вдосконалювати організацію обліку використання та збереження товарно-матеріальних цінностей.

Товарно-матеріальні цінності – це сировина і матеріали, покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби, тара і тарні матеріали, паливо, будівельні матеріали і обладнання для установки, малоцінні і швидкозношувані предмети, спецодяг тощо [5].

Склад запасів, їх оцінка та порядок відображення у фінансовій звітності визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", яке було затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р. Основними типовими документами з оприбуткування та видачі матеріалів є: накладні, товарно-транспортні накладні, прибуткові ордери, акти про приймання матеріалів тощо.

Постачання кожного підприємства матеріальними ресурсами становить єдність двох процесів: транспортування й доставка на підприємство замовлених і закуплених матеріальних ресурсів на підставі первинної документації та оформлення заборгованості й оплати постачальникам одержаних від них матеріальних цінностей.

Проблематика організації обліку товарно-матеріальних цінностей полягає в тому, що, незважаючи на можливість точного підрахунку кількості запасів у залишку, майже неможливо при великих обсягах і не завжди доцільно точно встановити, які саме запаси, за якою ціною придбання знаходяться у залишку і яка їх загальна вартість, а також які саме запаси, за якою ціною придбання необхідно списати для визначення собівартості реалізації [5]. Міжнародною обліковою практикою апробовані такі методи визначення вартості товарно-матеріальних цінностей: 1) метод суцільної ідентифікації; 2) метод середньої вартості; 3) метод списання перших надходжень – Fifo; 4) метод списання останніх надходжень – Lifo.

Метод Fifo (ФІФО) широковідомий у міжнародній практиці. Він базується на припущенні, що одиниці запасів,

яка приблизно збігається з їх ринковою вартістю. Застосування методу ФІФО визначається особливостями технологічного процесу на українських підприємствах, якщо виробничий процес пов'язаний із використанням запасів, що швидко псуються або втрачають свої властивості.

Метод списання останніх надходжень – Lifo (ЛІФО) – передбачає, що одиниці товару, придбані останніми, списуються на реалізацію у першу чергу [6]. При збільшенні чи зменшенні цін метод ЛІФО передбачає, що собівартість реалізованої продукції відповідає витратам відповідно до рівня цін на момент продажу. У результаті метод ЛІФО показує менший чистий прибуток у період прояву інфляційних процесів, ніж будь-який інший метод. Так регулюють вплив циклу економічного розвитку (піднесення і спадів). Але законодавством України, а саме П(С)БО 9 "Запаси" та Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств", заборонено використовувати метод ЛІФО.

Американський інститут присяжних бухгалтерів основною метою обліку товарно-матеріальних запасів вважає точне підрахування прибутку шляхом співвідношення відповідних витрат з доходами. У зарубіжній практиці для обліку товарно-матеріальних запасів застосовуються дві системи: 1) постійного обліку; 2) періодичного обліку.

Постійна система забезпечує безперервність записів залишків товарно-матеріальних цінностей на рахунках запасів і собівартості реалізації. При системі періодичного обліку кількість наявних запасів визначається лише періодично на підставі проведеної інвентаризації, як правило, при складанні фінансової звітності (раз на квартал або на рік).

Протягом звітного періоду надходження та видаток запасів на рахунках запасів не відображається. Для обліку придбаних матеріальних цінностей застосовується рахунок "Закупки". У кінці звітного періоду сальдо рахунків запасів на початок періоду та сальдо рахунків "Закупки" списуються на рахунок фінансових результатів. Відповідно до Закону України від 16.07.1999 р. № 996-ХІУ "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (зі змінами і доповненнями), господарські операції повинні бути відображені в тому звітному періоді, в якому вони були здійснені. Отже, застосування періодичної системи обліку запасів в Україні не врегульоване законодавчими актами, а Планом рахунків не передбачені рахунки, які використовуються в системі періодичного обліку запасів. Тому облік наявності і руху запасів в Україні здійснюється лише на рахунках у системі постійного обліку запасів.

Виходячи з вищевикладеного та аналізуючи економічні роботи багатьох науковців, можна погодитись із запропонованими напрямками подальших досліджень із забезпечення правильної та раціональної організації обліку товарно-матеріальних цінностей: встановлення чіткої системи документообігу та суворий порядок оформлення операцій з руху ТМЦ; належна організація складського господарства; проведення за встановленим порядком інвентаризації, а також контрольних вибіркового перевірок залишків ТМЦ та своєчасне відображення у бухгалтерському обліку результатів цих перевірок; розроблення та постійне вдосконалення норм зберігання запасів.

Таким чином, організація обліку товарно-матеріальних цінностей становить досить складну процедуру, яка потребує уваги, часу та належної компетенції до її виконання. Облік виробничих запасів у зарубіжних країнах дещо відрізняється від особливостей національного обліку України і має свої певні відмінності, зумовлені Положеннями національного обліку та нормативно-правовою базою. Проаналізувавши організацію обліку товарно-матеріальних цінностей та основні методи визначення їх вартості, можна стверджувати, що ця тема потребує подальшого вивчення.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бирюкова И. К. Практический бухгалтерский учет и аудит в Украине / И. К. Бирюкова. – К. : Экономика и право, 2008. – 544 с. 2. Смолинюк П. С. Бухгалтерський облік в основних галузях економіки України в умовах формування ринкових відносин / П. С. Смолинюк // Діло. – 2008. – № 9. – С. 75–78. 3. Журавель Г. П. Облік товарно-матеріальних цінностей / Г. П. Журавель // Закон і бізнес. – 2010. – № 15. – С. 18–22. 4. Щербина З. П. К вопросу совершенствования учета материальных ценностей / З. П. Щербина // Бухгалтерский учет. – 2009. – № 7. – С. 54–59. 5. Старостенко Т. А. Облік товарно-матеріальних цінностей / Т. А. Старостенко // Вісник аудитора України. – 2009. – № 4. – С. 43–45. 6. Бейгельзимер М. Г. Учет экономии материальных ресурсов / М. Г. Бейгельзимер. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 253 с.